

OBČIANSKA SLOBODA A LEGITIMNOSŤ SOCIALISTICKEJ MOCI

RUDOLF ŠIMA

Rozvoj dnešnej civilizovanej spoločnosti je charakterizovaný rastúcou tendenciou inštitucionalizácie, organizácie, plánovania a manipulácie. Medziludské väzby sú stále silnejšie, komplikovanejšie a neprehľadnejšie. Rastie odkázanosť a závislosť človeka od človeka, organizácie, inštitúcie a pod. Princíp partikularizmu a stability sa stále viac nahrádza princípom univerzalizmu a lability. Rast a realizácia subjektívneho faktora v socializme túto civilizačnú tendenciu ešte umocňuje.

Táto skutočnosť vzbudzuje preto vážnu obavu, či sa individualita a autentičnosť človeka nestratí v mase, inštitúciách, pláne a pod., či nenastane určitá depersonalizácia a dehumanizácia jednotlivcov, útek od osobnej zodpovednosti (bez ktorej nie je mysliteľná ani spoločenská zodpovednosť), či sa človek nestane obeťou vlastných produktov, či sa zo subjektu a cieľa organizácie, inštitúcie, plánu a pod. nestane predmetom a prostriedkom ich samopohybu.

Doterajší vývoj socializmu ukázal, že ani socialistická demokracia nie je voči týmto neduhom imúnna. Je preto oprávnená otázka, aký majú mať charakter a ako majú fungovať a pracovať jej inštitúcie, organizácie, orgány a funkcionári, aby boli najúčinnějšími prostriedkami nielen zvyšovania bezprostredného ekonomického efektu (čo najmä dnes je ich prvoradou úlohou), ale predovšetkým priamymi trvalými prostriedkami emancipácie a humanizácie spoločnosti vcelku a každého jednotlivca zvlášť, aby moc a autoritu, ktorou bezprostredne disponujú, optimálne v tomto smere a zmysle používali a nikdy nezneužívali a hlavne nemohli trvalo a v širokých rozmeroch zneužívať. Nie je náhodou, že touto otázkou sa veľmi vážne, najmä v posledných rokoch svojho života, zaoberal aj Lenin, a že ju veľmi vážne nastoľovali aj posledné (XII. a XIII.) sjazdy KSČ.

Hlavným kritériom hodnoty socialistickej demokracie vcelku a jej inštitúcií, orgánov a funkcionárov zvlášť je predovšetkým miera a kvalita vybojovaného sociálneho priestoru pre všestranný slobodný rozvoj a uplatnenie osobnosti každého občana v záujme seba a spoločnosti a ochrana jeho práv a slobôd pred aktuálnym i potencionálnym ohrozením nielen zo strany rôznych asociálnych

elementov, ale, keď je to treba, aj inštitúcií, orgánov a funkcionárov. Tento ľudský rozmer socialistickej demokracie nesmie sa nikdy znižovať a podceňovať, ak sa nemá znižovať a podceňovať charakter socialistickej demokracie a hlavný zmysel socializmu.

LEGITIMNOSŤ SOCIALISTICKEJ DEMOKRACIE A MOCI

Odstránenie triedneho antagonizmu nezbavilo socialistickú spoločnosť špecifických problémov občianskeho spolužitia, ktoré vyplývajú z jej horizontálnej i vertikálnej štruktúrovanosti, protirečivosti a otvorenosti. Jednotlivec sa ani tu nemôže plne rozvíjať, ak sa plne nerozvíja ako občan v spoločensko-politickom zväzku s inými. Ak v tomto zväzku nemá vládnuť princíp anarchie a liberalizmu, ale princíp demokratizmu, tak potom musí byť regulovaný systémom právnych i neprávnych noriem a zákonov, ktoré vnášajú do neho istotu, organizovanosť, jednotu a súčasne zaručujú bezpečnosť a nedotknuteľnosť každého občana.

Legitímny charakter inštitúcií, orgánov a funkcionárov socialistickej demokracie pri používaní socialistickej moci a regulovaní spoločenského života je preto najhumánnejšou a najúčinnnejšou formou občianskeho spolužitia a prostriedkom (i keď nie dostatočným a jediným) ochrany slobody a dôstojnosti každého občana.¹

História nás dostatočne poučila, že nelegitímna moc a činnosť výkonných inštitúcií, orgánov a funkcionárov pri regulovaní občianskeho spolužitia je veľmi nebezpečná. Preto marxizmus nepokladá zdôrazňovanie legitímnosti v jednote s jej obsahom za formalizmus, i keď sú mu cudzie názory, že legitímnosť je sama osebe garantom občianskej slobody, alebo dokonca názory, že legitímnosť sama osebe je slobodou.²

Legitímnosť socialistickej moci a demokracie v podstate znamená, že každý jej závažnejší záujem, cieľ a prostriedok na ich dosiahnutie je vtelený do legitímnych zákonov a noriem, ktoré sú empiricky pozorovateľné a kontrolovateľné. Doterajšia prax výstavby socializmu ukázala, že podceňovanie, bagatelizovanie a rôzne narušanie legitímnosti sa hneď prejavuje v menšej alebo väčšej deformácii socialistickej moci a demokracie, občianskych práv a slobôd.

Bez dôslednej legitímnosti nemožno zabezpečiť, že človek v socialistickom občiansko-spoločenskom zväzku svoju slobodu neochudobní ani nestratí, ale úmerne svojmu individuálnemu podielu v duchu zásady „každý podľa svojich schopností, každému podľa práce“ ju obohatí a rozšíri. Hlavný zmysel legitímnosti je práve v obohacovaní a rozvíjaní slobody občanov až po tú hranicu, ktorá je nevyhnutne daná historickým stupňom ekonomicko-sociálneho a kul-

¹ Pod pojem legitímnosť zahrňujeme nielen právne zákony a normy, ale aj iné normatívne akty, ako sú napr. záväzné koncepcie, plány, organizačné systémy, organizačno-technické smernice a pod. v činnosti štátnych i neštátnych inštitúcií, orgánov a funkcionárov.

² Pozri napr. K. Jaspers, *Vom Ursprung und Ziel der Geschichte*. München 1960, 193 až 195. Tiež K. A. Bettermann, *Freiheit unter Gesetz, Freiheit als Problem der Wissenschaft*, Berlin 1962, 66.

túrneho základu a ľudského organizovaného spolužitia. Dôsledná legitimitnosť je prejavom slobody občanov. Človek sa preto dáva dobrovoľne pod ochranu, či do „otroctva“ zákonov a noriem — ako sa to výstižne zdôrazňuje v jednom starorímskom aforizme — aby pod ich ochranou mohol účinne užívať a rozvíjať svoje práva a slobodu.

OBSAH A TVORBA SOCIALISTICKEJ LEGITIMNOSTI

Už Marx v kritike idealistického poňatia právnych zákonov, podstatou ktorých je vraj „idea práva“, „idea spravodlivosti“ a pod. a ktoré vraj sú nezávislé od spoločnosti a pritom spoločnosť riadia, hovorí, že takáto predstava „je fantáziou právnikov. Naopak, zákon na rozdiel od ľubovôle jednotlivca sa musí opierať o spoločnosť, musí byť výrazom jej celkových záujmov a potrieb vyplývajúcich z daného materiálneho spôsobu výroby“.³

Obsahom socialistickej legitimitnosti sú socialistické spoločenské záujmy, potreby a ciele. Ich spoznanie nielen vo všeobecných a základných historických dimenziách, ale predovšetkým v dimenziách konkrétnej každodennosti, rozmanitosti a protirečivosti je veľmi zložitá a náročná úloha. Jej úspešné plnenie je rozhodujúce pre vytváranie a charakter právnych zákonov a iných zložiek socialistickej legitimitnosti. Táto úloha je o to ťažšia, že socialistické záujmy, potreby a ciele nemožno zredukovať iba na ekonomicko-sociálnu oblasť, ale že treba počítať aj s potrebami a záujmami, ktoré sú podmienené aj takými momentmi, ako je tradícia, národná mentalita, kultúrna úroveň, medzinárodné kontakty a pod. Tieto momenty spôsobujú, že v legitimitnosti jednotlivých krajín založených na skoro rovnakých ekonomicko-sociálnych základoch badať niekedy veľmi veľké rozdiely. Bez prihliadania k týmto momentom by boli nevysvetliteľné a „neprirodzené“.

Ťažisko normotvornej činnosti príslušných inštitúcií, orgánov a funkcionárov socialistickej demokracie musí byť práve v poznávaní konkrétno-historických potrieb, záujmov a cieľov v makropodobe i mikropodobe. Ich obliekanie do príslušného legitimného rúcha je sekundárna záležitosť, vyžadujúca si však profesionálnu zručnosť. Domnievam sa, že nie „prehmaty“ vo formulácii a interpretácii legitimitnosti, ani nie „prehmaty“ v jej dodržiavaní a aplikácii jednotlivými orgánmi a funkcionármi, ale predovšetkým „prehmaty“ v určovaní toho, čo má a nemá mať legitimnú formu, „prehmaty“ pri určovaní obsahu, funkcie, času a miesta platnosti zákonov a iných normatívnych foriem boli hlavnou príčinou deformácie socialistickej legitimitnosti a silného oslabnutia dôvery ľudu k nej v období „kultu osobnosti“. Predovšetkým v tejto oblasti sa musí urobiť náprava, ak nemá hroziť nebezpečenstvo minulosti.

Bez toho, aby sme sa zaoberali kompetenčnými otázkami pri miere a forme účasti jednotlivých inštitúcií a orgánov socialistickej demokracie na normotvornej činnosti, pokúsime sa poukázať na niektoré jej podstatné aspekty z hľadiska „zohľadňovania“ občanov.

³ Marx - Engels, *Spisy* 6, Praha 1959, 258.

Socializmus je spoločenské zriadenie, ktoré vychádza z vedy a buduje na vede, ktoré — ako to povedal už Engels — je vlastne praktickým uplatňovaním vedy. Veda a socializmus tvoria v tomto zmysle jednotu. V socializme nachádza veda najdôslednejšieho a najhumánnejšieho nositeľa a socializmus vo vede racionálny základ svojho humanizmu a demokracie, racionálne zdôvodnenie svojho vzniku, existencie a optimistických perspektív. Princíp vedeckosti, humanizmu a demokracie musí prenikať aj celou socialistickou normotvornou činnosťou. To je jej hlavný a prirodzený atribút. Iné je však túto požiadavku uznávať, schvaľovať, všeobecne deklarovať a iné plne pochopiť jej obsah a zmysel a tvorivo ju uplatňovať v praxi. Zaoberať sa touto požiadavkou je potrebné nielen preto, že postihnúť konkrétne spoločenské záujmy a potreby v ich dynamičnosti a protirečivosti nie je možné bez vedeckej analýzy a zovšeobecnenia rozumu a skúsenosti najširších mas, ale aj preto, že „ľud“ — ako to povedal už veľký tribún demokracie J. J. Rousseau — „podriadený zákonu, musí byť ich pôvodcom“.⁴ V zákonoch a iných normatívnych formách musí ľud nachádzať a spoznávať svoj záujem, svoju potrebu, stelesnenie seba a na druhej strane v ich ohrození ohrozenie seba. Legitimnosť len vtedy a natoľko môže regulovať občianske spolužitie a život občanov vôbec, keď a nakoľko v sebe obsahuje ich potreby, záujmy a ciele, slovom, keď a nakoľko je ich špecifickým prejavom. Pri socialistickej legitimitosti však nejde len o to, aby zákon a iné normatívne formy mali vedecko-humánny obsah, ale aj o to, aby vo vedomí ľudových mas boli takto pochopené a prežívané. Ináč nemôžu mať potrebnú autoritu a úctu.

Myšlienka, že ľud musí byť sám sebe zákonodarcom, môže sa dôsledne realizovať len v socializme, pretože len z jeho objektívneho záujmu a potreby vyplýva požiadavka, aby ľud nebol iba objektom, ale predovšetkým subjektom činnosti inštitúcií, orgánov a funkcií socialistickej demokracie. Skúsenosť z výstavby socializmu však ukazuje, ako ťažko je realizovať túto myšlienku v praxi. Zastupiteľský systém na to nestačí. Už Rousseau upozorňoval, že vôľa ľudu sa nedá zastupovať.⁵ Na nedostatočnosť zastupiteľského systému pre budovanie socialistickej demokracie upozorňoval aj Lenin. Písal: „Demokraciu nestačí len hlásať a deklarovať... zveriť jej uskutočnenie zástupcom ľudu v zastupiteľských orgánoch..., ale budovať ju zdola za aktívnej účasti mas.“⁶ Lenina mrzela skutočnosť, že „nízka kultúrna úroveň spôsobuje, že soviety, hoci sú podľa programu orgány správy vykonávanej pracujúcimi, sú v skutočnosti orgány správy pre pracujúcich, vykonávanej prostredníctvom pokrokovej vrstvy proletariátu, ale nie prostredníctvom pracujúcich mas“.⁷ Veľkosť V. I. Lenina okrem iného bola aj v tom, že z tejto prechodnej núdze nerobil čnosť. „Kultovské“ deformácie v socialistickej legitimitosti a pri výkone socialistickej moci presvedčivo poukázali na to, ako je škodlivé, keď sa tento prechodný nedostatok neodstraňoval, ale dokonca povyšoval na čnosť a základnú črtu socialistickej demokracie. Volením i nevolením

⁴ J. J. Rousseau, *O spoločenskej smlouvě*, Praha 1949, 47.

⁵ J. J. Rousseau, c. d., 26—27.

⁶ V. I. Lenin, *Spisy* 24, Bratislava 1955, 148.

⁷ V. I. Lenin, *Spisy* 29, Bratislava 1954, 158.

„zástupcovia ľudu“ v zastupiteľských inštitúciách, orgánoch a funkciách nemôžu voliť a rozhodovať za iných, nemôžu vôľu ľudu zastupovať, ale len poznávať (na čo je treba stále viac organizovať a využívať napr. aj sociologický prieskum), verne tlmočiť, chrániť a na základe vedecko-humánnych princípov obohacovať. Domnievať sa a prehlasovať, že poznanie, konanie a rozhodovanie volených „zástupcov ľudu“ a „zastupiteľských“ orgánov je samo osebe prejavom vôle ľudu, má síce propagandistický lesk, ale nie reálnu sociologickú hodnotu.

Zákony a iné normatívne formy nemôžu byť produktom a stelesnením vôle „zástupcov ľudu“, ale len produktom a stelesnením vôle ľudu, musia to byť výsledky „rozhodnutia, vyplývajúce zo záujmov, skúsenosti a rozumu celku, namierené proti osobnému záujmu a slepým vášňam jeho členov“⁸ — ako to hovoril P. H. Hollbach. Preto sa v nich môže len sekundárne prejavovať „vlastná vôľa jednotlivca (funkcionára, „zástupcu ľudu“ — R. Š.), ktorá smeruje len k jeho osobnému prospechu“, a „spoločná vôľa úradníkov, ktorá sa vzťahuje len na prospech princa“ (t. j. danej inštitúcie a orgánu — R. Š.).⁹

Zákony a iné legitímne normatívne formy vypracované a fungujúce na základe princípov vedeckosti, humánnosti a demokratičnosti, berúce zreteľ nielen na súčasnosť a bezprostrednú prospešnosť, ale aj na budúcnosť a pravdu, sú a musia byť všeobecné a statické, ale pritom dostatočne určité a dynamické šablóny pre rôzne konkrétne podmienky činnosti občanov a inštitúcií socialistickej demokracie. Sú nielen konzervatívnym reflexom, ale aj projektom a v určitom zmysle aj tvorcom objektívnych záujmov a potrieb. Legitímnosť sa teda tvorí pod vplyvom spoločenských potrieb, záujmov a cieľov, ale sama po svojom vzniku sa podieľa na ich tvorbe. Na túto dvojstrannú funkciu nesmieme zabúdať.

Absolútna dynamičnosť a relatívna statickosť, či stabilita socialistickej legitímnosti (po ktorej sa teraz právom volá) je objektívne podmienená absolútnou dynamičnosťou a relatívnou stabilitou samotnej socialistickej spoločnosti. Jej dynamičnosť vylučuje tendenciu konzervatizmu a zvečňovania skutočností, ktorá tvorila základ zvečňovania a konzervatizmu legitímnosti (najmä jej právnej zložky) v triednej antagonistickej spoločnosti. Relatívna stabilita socialistickej legitímnosti nesmie prekračovať mieru relatívnej stability potrieb, záujmov a cieľov socializmu.

Čo sa týka stupňa všeobecnosti a konkrétosti (určitosti) legitímnych foriem, musia byť natoľko neurčité, aby neobmedzovali, ale vytvárali dostatočne široký priestor a podmienky pre aktívnu činnosť občanov, inštitúcií a orgánov, a na druhej strane natoľko určité, aby jasne vymedzovali hranice, porušenie ktorých vzhľadom na spoločensko-individuálny záujem nemôže zostať beztrestné. Legitímne formy nemôžu teda regulovať a usmerňovať činnosť občanov a inštitúcií do všetkých podrobností (a to ani v ekonomickej oblasti). To je po prvé nemožné a po druhé bol by to skôr prostriedok obmedzovania než pozitívneho stimuluovania ich tvorivej aktivity a iniciatívy.

Vedeckosť, humánnosť a demokratičnosť socialistickej legitímnosti navyhnutne

⁸ P. H. Hollbach, *Spoločenský systém*, Praha 1960, 190.

⁹ J. J. Rousseau, c. d., 26.

predpokladá aktívnu a priamu zaangažovanosť všetkých občanov už — a predovšetkým — na jej tvorbe. Preto treba neustále zdokonaľovať existujúce formy (napr. celonárodné verejné diskusie so širokou publicitou) a hľadať zároveň nové, účinnejšie formy a spôsoby tejto zaangažovanosti. Napr. referendum je jednou z takýchto foriem, ktorá každého priamo núti ku kladnému alebo zápornému stanovisku k určitým konkrétnym zákonom, normám, plánom, koncepciám a pod. Socialistická normotvorná činnosť nie je možná bez neustále sa rozširujúcej demokratickej revolučnej kritiky a výmeny názorov. Pretože socialistická normotvorná činnosť nie je po určitých rokoch sa opakujúci jednorazový akt, ale permanentný proces, musí byť revolučná kritika a výmena názorov neustále zameraná aj na obsah, formu a spôsob realizácie vytvorených a fungujúcich foriem legitimnosti. Aj keď vzhľadom na autoritatívny charakter najmä právnych legitimných foriem bolo by vhodné, aby ťažisko ich všeobecnej kritiky bolo vo fáze ich prípravy, predsa ani po ich vypracovaní a platnosti nemôže všeobecná kritika ich obsahu, formy a spôsobu uplatňovania, neodmysliteľná od širokej verejnej publicity, byť suplovaná iba „odbornou kritikou“, či „kritikou odborníkov“ za „zatvorenými dverami“ a publikovaná iba v „odborných“ časopisoch a publikáciách. Doterajšie skúsenosti nám potvrdili, že takéto čisto „odborné“ prostriedky sú nedostatočné. Vecná a zodpovedná verejná kritika je nevyhnutným predpokladom vytvárania, dotvárania a fungovania socialistickej legitimnosti, účinným signalizátorom, kontrolórom a korektorom jej potenciálnych i aktuálnych deformácií už v zárodku. Túto významnú spoločenskú funkciu však môže kritika dôsledne plniť len vtedy, ak sa jej pozitívne závery vteľujú do legitimných foriem a nezostávajú len zúfalými bolestivými výkrikmi „volajúceho na púšti“.

Najoptimálnejším subjektom spoločensky účinnej permanentnej revolučnej kritiky socialistickej legitimnosti nie je individuálny a roztrieštený, ale spoločenský a inštitucionalizovaný subjekt, ktorým môžu byť a sú spoločensky oprávnené ideovozáujmové a politické organizácie ako inštitucionalizované prejavy konkrétnej dynamickej a protirečivej štruktúry socialistickej spoločnosti so špecifickými autentickými záujmami, potrebami a cieľmi jej konkrétnych sociálnych subštruktúr, z ktorých žiadna nemôže byť vylúčená z tvorby socialistickej legitimnosti, pokiaľ neprotirečí princípom vedeckosti, humánnosti a demokracie. Záujem jednej, i keď hlavnej a základnej štruktúry, nemôže byť povýšený na celospoločenský záujem. Takýto pseudorevolučný redukcionizmus je na škodu veci aj v tejto oblasti.

Zvláštne a všeobecné (celospoločenské) záujmy, potreby a ciele neexistujú apriori samy osebe ako zdroj dedukcie konkrétnych záujmov, ale sa permanentne vytvárajú v procese dialektickej syntézy a integrácie konkrétnych, z hľadiska genézy primárnych záujmov, potrieb a cieľov konkrétnych sociálnych štruktúr a jednotlivcov. Existujú len prostredníctvom nich a tvoria ich diferencovanú a protirečivú totalitu. Na druhej strane podstata konkrétnych záujmov, potrieb a cieľov sa potvrdzuje až prostredníctvom zvláštnych a všeobecných foriem. Ak zvláštny a všeobecný záujem a cieľ neintegraval konkrétny záujem a cieľ niektorej štruktúry alebo jednotlivca, potom vystupuje voči nim ako cudzí. Ako z uvedeného vidieť, pri konkrétnych zvláštnych a všeobecných socialistických

záujmoch, potrebách a cieľoch nejde o subordinačnú podriadenosť a závislosť, ale o dialektickú podmienenosť a závislosť. Zvláštny a všeobecný záujem a cieľ sa nevytvára preto, aby si jednotlivci a konkrétne sociálne štruktúry uplietli na seba bič, ale preto, aby si uvedomili a vytvorili optimálne reálne podmienky a pozadie pre hlbšie pochopenie, dotváranie a realizovanie svojich špecifických záujmov a cieľov. Transformácia konkrétneho záujmu a cieľa do zvláštnej a všeobecnej podoby nemá byť jeho ochudobnením, ale obohatením, nemá byť stratou, ale ziskom. Tento cieľ musí byť aj zmyslom práce inštitúcií, ktoré reprezentujú zvláštne a celospoločenské záujmy a ciele. V tejto súvislosti treba ešte dodať, že jednota konkrétnych, zvláštnych a všeobecných záujmov a cieľov nie je v ich podobnosti či uniformite, ale v tom, že spočívajú na rovnakých princípoch vedeckosti, humánnosti a demokracie a že vyúsťujú v jeden konečný spoločný cieľ.

Každá socialistická spoločenská organizácia má svoje opodstatnenie predovšetkým v tom, aby vedecko-humánne odôvodnené špecifické záujmy a potreby príslušnej sociálnej štruktúry v dialektickej totalite zvláštnych a celospoločenských záujmov a potrieb spoznávala, hájila a na ich pozadí obohacovala a rozvíjala. Preto ak má mať príslušnú životnosť, autoritu a pozitívnu účinnosť, nesmie by „umelou“ organizáciou, ani jednosmernou prevodnou pákou „zhora“ „nadol“, nástrojom mechanicko-byrokratického prenášania a presadzovania „vyšších“, pritom často fiktívnych záujmov na svojich členov. Z hľadiska tejto funkcie by bolo veľmi záujímavé prehodnotiť súčasnú štruktúru spoločenských organizácií, spôsob ich činnosti, spoločenskú funkčnosť a pod. To však presahuje cieľ a možnosti našej úvahy.

Tento exkurz do dialektiky konkrétnych, zvláštnych a všeobecných záujmov, potrieb a cieľov sme urobili len preto, aby sme lepšie pochopili ontologický základ a dialektiku hlavných a vedľajších, primárnych a sekundárnych, základných a odvodených legitímnych foriem. Pochopenie tejto dialektiky nám zároveň umožní pochopiť aj povahu socialistickej opozície ako najúčinnnejšej formy kritiky a kontroly socialistickej legitimnosti. Aj v socializme treba vychádzať nielen z jednoty, ale aj z protirečení medzi zvláštnymi a celospoločenskými záujmami na jednej strane a konkrétnymi záujmami subštruktúr na druhej strane. Z modelu socialistickej štruktúry vyplýva aj príslušný prirodzený model socialistickej opozície. Hypertrofizácia jednoty všeobecných a konkrétnych socialistických záujmov bráni plne ho pochopiť. Socialistickú opozíciu netreba vymýšľať alebo vnášať zvonku. Je prirodzenou zložkou existencie a vývoja socialistickej skutočnosti. Treba ju len spoznať a nebrániť jej v životnom prejave. Jej ekonomicko-sociálny základ je v dynamickej protirečivej štruktúre socialistickej skutočnosti.

Je prirodzené, že ak je socializmus prekonaním sociálno-triedneho antagonizmu, tak potom socialistická demokracia musí byť aj prekonaním triedno-antagonistickej opozície. Opozícia na spôsob modelu buržoáznej demokracie je tu ničím neprirodzeným, je anachronizmom. Spoločensky a individuálne oprávnené spoločenské organizácie ako inštitucionalizované formy špecifických záujmov, potrieb a cieľov jednotlivých sociálnych štruktúr socialistickej spoločnosti tvoria zároveň prirodzenú inštitucionalizovanú opozíciu voči dynamickým, zvláštnym a celospoločenským záujmom, potrebám a cieľom, ako aj voči orgánom,

ktoré sú ich inštitucionalizovanými predstaviteľmi. Socialistická opozícia je však kvalitatívne odlišná nielen formou, ale aj obsahom od opozície v triedno-antagonistickej spoločnosti. Kritiku a kontrolu legitimitnosti nerobí z platformy opozície nezúčastnenej na moci, s cieľom oslabiť alebo zvrhnúť celospoločenské inštitúcie a moc, ktorou disponujú, ale s cieľom upevniť a využiť ich v záujme obojstranného prospechu. Preto jej je cudzí tak apologeticko-oslavný, ako aj nihilisticko-odmietavý prístup ku všetkému existujúcemu. Pretože niet antagonistickeho protirečenia medzi socialistickými spoločenskými záujmami a konkrétnymi záujmami jednotlivých sociálnych štruktúr, niet antagonizmu ani medzi ich inštitucionalizovanými predstaviteľmi. Ich vzťah je vzťahom spolupráce a zároveň opozície, alebo ináč povedané, vzťahom opozície na platforme spolupráce za účelom dosiahnutia spoločného cieľa. Preto na vzájomnej opozičnej kritike majú a musia mať obaja záujem, ak sa nechcú spreneveriť socialistickým princípom a cieľom. Vzájomná kritika, informovanosť a kontrola, to sú základné atribúty činnosti všetkých inštitúcií, orgánov a organizácií socialistickej demokracie. O rozvíjanie a realizovanie v praxi sa musia spoločne úmerne svojim možnostiam a spoločenskej funkcii usilovať.

Preto aj celospoločenské výkonné a riadiace inštitúcie, orgány a funkcionári, ak im ide o riadenie v zmysle komunistickej samosprávy, a nie o byrokraticko-administratívne riadenie, nemajú kritiku a kontrolu vo svojej činnosti a používanie moci zo strany socialistickej opozície len trpieť, ale všestranne podnecovať, podporovať a organizovať na základe optimálnej informovanosti. Práve v tom je podstata ich humánne progresívneho charakteru, ktorým sa diametrálne líšia od všetkých celospoločenských inštitúcií a orgánov v triedne antagonistickej spoločnosti, ktoré museli mať záujem nie na podpore, ale na likvidácii opozície, pretože ona mala záujem na ich likvidácii. Prirodzene, socialistické inštitúcie a orgány, reprezentujúce zvláštne a celospoločenské záujmy, len vtedy môžu splniť tieto humánne progresívne funkcie, ak sa ich personálna zložka nezbyrokratizovala a jej existenčno-profesionálny záujem neprevládol nad socialistickým záujmom, ktorému majú slúžiť. Práve tomuto musí kritika a kontrola opozície čeliť. Ak profesionálna zložka týchto inštitúcií a orgánov rastie, silnie, ťažko sa zabráňuje tomu, aby svoj špecifický existenčno-profesionálny záujem nenadradila nad socialistický záujem pri činnosti inštitúcií a neodcudzila ich tak svojmu poslaniu. Kritika a kontrola aj normotvorných inštitúcií a orgánov, to je predovšetkým kritika a kontrola ich personálnej zložky.

Požiadavka vzdať sa alebo obmedzovať všeobecnú kritiku a kontrolu legitimitnosti a činnosti normotvorných a výkonných orgánov, inštitúcií a funkcionárov z dôvodov, že to môže oslabiť ich autoritu, pripomína už Hollbachom ironizovanú požiadavku, aby sa v tme nepoužívala sviečka, pretože môže od nej vzniknúť požiar.

LEGITIMNOSŤ A PREROGATÍVA

Z protirečivého vývojového charakteru spoločenskej skutočnosti a z relatívnosti nášho poznania vyplýva, že ani v tom najlepšom zákone a inom normotvornom

akte nemôžeme dôsledne zachytiť, „zohľadniť“ objektívne záujmy a potreby spoločenskej skutočnosti. Pri všetkej vedecko-humánnej a demokratickej precíznosti (nehovoriac o tom, že pri vypracovávaní legitímnych foriem pôsobia aj rôzne iné momenty, ako napr. mocensko-politické, filozoficko-etické a pod.) sa môže stať a stáva sa, že legitímne formy nezachytia všetko, čo zachytiť mali. Okrem toho sme svedkami „prežitia“ a zaostávania aj toho najlepšieho zákona a normotvorného aktu (nehovoriac o tých, ktoré sú chybné a neuskutočniteľné už pri zrode) za vývojom potrieb a záujmov vyvíjajúcej sa skutočnosti a jej poznaním. To je problém neustáleho protirečenia a napätia medzi legitímnymi formami a objektívnymi záujmami a potrebami skutočnosti. V dôsledku neho sa stretáme nielen s „neúplnosťou“ a nepresnosťou, ale aj s „prežitostou“ legitímnych foriem, ktoré sú potom brzdou pri spoločenskom vývoji a prekážkou pri slobodnej tvorivej aktivite občanov, inštitúcií a orgánov socialistickej demokracie. Z funkcie pozitívneho usmerňovateľa a regulátora sa menia na regresívneho donucovateľa. To je prípad odcudzenia legitímnych foriem voči ich pôvodnému poslaniu a cieľu.

Vzhľadom na túto skutočnosť sa stáva aktuálnou otázka prerogatívy, t. j. práva určitých inštitúcií, orgánov, funkcionárov a občanov konať a používať socialistickú moc priamo bez legitímnej formy, t. j. bez „predpisu“ zákona a niekedy aj v protiklade s existujúcim platným zákonom a normotvorným aktom.

Jedným zo zástancov názoru, že výkonné inštitúcie, orgány a funkcionári „majúci moc vo svojich rukách majú ju podľa všeobecného prirodzeného zákona (v záujme verejného dobra, práva — R. Š.) použiť pre dobro spoločnosti v mnohých prípadoch, kde pozitívny zákon nedal žiadnu smernicu, pokiaľ legislatíva neuskutočnila takéto opatrenie“, bol Locke. „Áno, sluší sa, aby samé zákony v niektorých prípadoch ustúpili výkonnej moci... sluší sa, aby vládca mal moc v mnohých prípadoch mierniť prísnosť zákona a odpustiť trest niektorým priestupkom“.¹⁰

S teóriou práva používať moc aj bez predpisu zákona, ako aj v protiklade k zákonu a s jej praktickým uskutočňovaním sme sa stretli v období „kultu osobnosti“, najmä v oblasti právnych zákonov a noriem u Vyšinského, ktorý vychádzal z princípu, že socialistická revolučná zákonnosť pripúšťa a vyžaduje v určitých podmienkach nevyhnutnosť odchýlky od zákona, nevyhnutnosť podriadenia zákona revolučnému záujmu a potrebe socializmu.¹¹

Namiesto suverenity legitímnych foriem v socialistickej demokracii sa hlásala zásada suverenity „revolučného záujmu“. Namiesto toho, aby každý revolučný záujem dostal kontrolovateľnú legitímnu formu, stavia sa revolučný záujem nad legitímnosť. Z toho potom vyplýva postup, ktorý namiesto nahradenia alebo doplnenia platného nepostačujúceho zákona vedie k jeho obchádzaniu a ignorovaniu. To má za následok možnosť nezákonnosti, ľubovôle, rozmaru, diktátorstva funkcionárov, rozklad občianskeho vedomia a pod. Neúplnosť,

¹⁰ J. Locke, *Dvë pojednání o vládě*, Praha 1965, 216.

¹¹ O kritike Vyšinského teórie práva pozri zaujímavú stať N. V. Zogina, *O Vyšinského zvrátenostiach v teórii a praxi sovietskeho práva*. Sovjetskoje gosudarstvo i pravo, 1966, 3.

zastaralosť, či priama nesprávnosť určitého zákona a iného normotvorného aktu, nesmie však byť dôvodom k jeho obchádzaniu a neplneniu, ale len dôvodom k jeho doplneniu alebo odstráneniu legitímnou cestou a príslušnou legitímnou inštitúciou. Objavenie a vedecko-humánne zdôvodnenie objektívneho revolučného záujmu a potreby nemôže byť dôvodom na ignorovanie legitímnosti, k ich nadradeniu nad legitímnosť, ale dôvodom k doplneniu a zdokonaľeniu legitímnosti. Kontrolovateľná forma legitímnosti je zároveň relatívne najlepším garantom toho, že ide o skutočný objektívny spoločenský záujem či potrebu, a nie o subjektívny záujem a potrebu inštitúcie, orgánu či funkcionára.

Socialistická legitímnosť nepripúšťa prerogatívu mimo seba, pretože v socialistickej demokracii niet dôvodu, prečo by každý vedecký a humánne zdôvodnený záujem a potreba nemali mať legitímny charakter a prečo by každý neúplný, nedokonalý a prežitý zákon a iný normotvorný akt nemal byť odstránený novým.¹² Ak by sa pripustila prerogatíva v jednom prípade, niet zábrany, aby nevznikla aj v inom prípade, aby sa nerozšírila reťazovitou reakciou. To by znamenalo smrť legitímnosti. V socialistickej zákonnosti nemôže platiť zásada „quod licet jovi non licet bovi“. Ak pre rovnaký priestupok existuje rôzna miera podľa spoločenského postavenia previnilého, ak existuje rôzna miera zákonnej ochrany pre „verejné osoby“ a „normálnych občanov“ a pod., potom to má zhubné dôsledky pre socialistickú zákonnosť, ochromuje to pocit spravodlivosti a princíp socialistickeho humanizmu. Zo žiadnej verejnej funkcie nevyplýva nárok na prerogatívu. Už Cicero dávno poukázal, že „kto vstupuje do verejného života, nech nepomýšľa len na to, aká je to čestná úloha, ale aj na to, aby mal schopnosti ju uskutočňovať“.¹³ Ak verejná osoba tieto vysoké intelektuálne a morálno-politické schopnosti nemá, tak nemôže počítať so všeobecnou úctou, dôverou a vďakou, ale s prejavmi nesúhlasu, nespokojnosti, ba aj opovrhnutia, pred ktorými nemôže byť chránená zvláštnymi legitímnymi formami. Legitímnosť musí byť dôsledná. Prerogatíva ju znehodnocuje. Každý občan musí mať vedomie, že v socialistickej demokracii platí suverenita legitímných foriem. Toto vedomie však musí byť podporené a umocnené vedomím, že v socialistickej demokracii je nemožné, aby trvalo pri ľahostajnej nevšímavosti príslušných legitímných inštitúcií mohli existovať legitímne formy, ktoré sú v rozpore s objektívnou potrebou a záujmom. Za takúto situáciu musia byť príslušné inštitúcie právne a morálne zodpovedné.

Dôsledná legitímnosť má nielen prakticko-normatívny význam, ale aj veľký výchovno-stimulačný dosah. Ak sa občan, inštitúcia, orgán, funkcionár denne presvedčujú o zvrchovanosti zákona a iných normotvorných aktov, potom svoju

¹² Z tohto dôvodu je neprípustné „konanie“, ktoré má v sporných prípadoch posúdiť, či previnenie voči zákonu je aj previnením voči spoločenskému záujmu. Jeho existencia vychádza z predpokladu, že môže pri všetkom vedomí existovať zákon, ktorý je v rozpore so spoločenským záujmom. Po druhé, jeho existencia predpokladá možnosť existencie orgánu nezávislého od zákona, ktorý je kompetentný vyniesť rozsudok aj proti zákonu. To však legitímnosť neupevňuje, ale oslabuje.

¹³ M. Tullius Cicero, *O povinnostech*, Praha 1940, 55.

teoretickú i praktickú činnosť neorientujú predovšetkým na prerogatívu, ale na plnenie zákonov, na ich charakter, funkciu a pod. Zvrchovanosť legitímnych foriem podporuje nielen ich vlastnú autoritu a vážnosť, ale aj zvýšený záujem občanov, inštitúcií, orgánov a funkcionárov socialistickej demokracie o ich tvorbu, funkciu, dodržiavanie, uplatňovanie a pod. Za týchto podmienok sa zákony a iné normotvorné akty stávajú skutočne najvyššími uznávanými a rešpektovanými formami zovšeobecnenia a realizovania objektívnych záujmov a potrieb spoločenského vývoja v jednotlivých etapách, relatívne samostatných oblastiach i vcelku. Pri ich dodržiavaní sa stále viac uplatňujú na úkor donucovacej štátnej a inej moci a disciplíny socialistické občianske vedomie a uvedomelá dobrovoľná disciplína. Optimálna účasť občanov na ich tvorbe a dobrovoľnom uvedomelom dodržiavaní sa nedá naočkovať zvonku, ale musí vyplývať predovšetkým z vnútornej povahy a charakteru samej legitimnosti.

Zvrchovanosť legitimnosti a vylúčenie prerogatívy nesie so sebou riziko určitej nepružnosti, podväzovania iniciatívy a novátorstva, nebezpečenstvo byrokratickej skostnatenosti pri odstraňovaní starých a vytváraní nových legitímnych foriem. Okrem toho tiež riziko nebezpečenstva, že pravda jednotlivcov môže byť výnimočne premožená nepravdou kolektívu a že niektorí jednotlivci môžu byť dočasne zbytočne postihnutí odcudzeným zákonom. Toto riziko je nevyhnutne spojené aj s tými najdokonalejšími zákonmi a inými normatívnymi formami, nehovoriac o tých, ktorých prekonanie a zastaralosť nie sú z rôznych objektívnych i subjektívnych dôvodov také zrejmé. Nemôže ho odstrániť ani najlepšie odvolacie pokračovanie. Kto však na základe čoho a v mene čoho je kompetentný určiť, ktorý zákon a iná normatívna forma sú ešte pozitívne a ktoré už nie, ktorých existencia a platnosť je ešte opodstatnená a ktorých nie? Jedine príslušná legitímna inštitúcia legitímnou a demokratickou cestou, i keď je tento spôsob niekedy zdĺhavý a pomerne nepružný. To predpokladá prehodnotenie a konfrontáciu príslušného zákona a inej normatívnej formy s povahou, potrebami a záujmami vyvíjajúcej sa skutočnosti vo svetle vedecko-humánnych princípov, na základe kolektívnej skúsenosti a rozumu, pri rešpektovaní demokratického princípu a vôle väčšiny. Nemôže sa to však v žiadnom prípade diať z byrokraticko-mocenských pozícií a formou násilia. Na druhej strane však ani z pozícií intelektuálneho individualizmu, podstata ktorého spočíva v preceňovaní autority rozumu jednotlivca. Rozum jednotlivca nemôže byť arbitrom pri posudzovaní toho, čo je spoločensky prospešné a čo nie, čomu sa má jednotlivec podriaďovať, a čomu nie. Byrokraticko-mocenský ako aj intelektuálsko-individualistický postoj vytvárajú predpoklady ani nie tak pre poriadok, pružnosť, rozum, pravdu, vedomie a pod., ale viac pre byrokratizmus, despotizmus, subjektivizmus, anarchičnosť, povýšenectvo a pod. Kto sa vzdáva demokratického obmedzenia, ten sa vrhá do náručia absolutizmu, diktatúry alebo liberalistickej anarchie a nezodpovednosti. Ak jednotlivý občan, funkcionár či orgán dospel k subjektívnemu presvedčeniu a istote, že určitý zákon alebo iná normatívna forma sú už prežitá a že nemôžu ďalej pozitívne reglementovať spoločenský život a činnosť inštitúcií a občanov, to ho neoprávňuje ignorovať a neplniť ich, ale mu ukladá morálno-právnu povinnosť (miera ktorej je podmienená pred-

všetkým závažnosťou spoločenského postavenia) bojovať proti nim a dožadovať sa ich odstránenia legitímnou cestou a prostriedkami.

Existencia prerogatívy znehodnocuje legitímnosť a oslabuje všeobecný záujem o jej tvorbu, obsah a používanie. Všeobecný záujem sa viac sústreďuje na to, ako zákon obísť a utilitárne využiť na základe získania prerogatívy alebo získanej prerogatívy. Dôsledok toho je oslabenie demokratického občianskeho vedomia. Najhoršie je však to, že z prerogatívy jednotlivých inštitúcií, orgánov a funkcionárov vyplýva riziko zneužitia moci, svojvôle, byrokratizmu najhrubšieho zrna a pod. Rozmar a svojvôľa nahrádza zákon, dokonca sa stávajú jediným zákonom.

Ak teda musíme riskovať, ide len o to, čo riskovať, pre ktoré riziko sa rozhodnúť pri uskutočňovaní legitímnosti? Pre riziko nebezpečenstva určitej nepružnosti, čiastočného podväzovania iniciatívy, formálneho byrokratizmu, dočasného otroctva odcudzeným zákonom, výnimočne podriadenia pravdy jednotlivca nepravde väčšiny a pod., ktoré vyplýva z bezpodmienečného dodržiavania legitímnosti a demokratickosti alebo pre riziko nebezpečenstva svojvôle, zneužitia moci, šikanovania, osobnej neistoty, obsahového byrokratizmu a pod., ktoré vyplýva z prerogatívy?

Humánne a aj racionálne oprávnenejšie je prvé riziko, riziko dočasného, výnimočného a čiastočného obmedzenia a postihnutia inštitúcií, orgánov, funkcionárov a občanov nedokonalými a v niektorých prípadoch životom prekonanými odcudzenými zákonmi, riziko relatívneho zla, aby sa zabránilo riziku absolútneho zla v podobe svojvôle, teroru, šikanovania, otrockej závislosti človeka alebo kolektívu od svojvôle mocného jednotlivca či inštitúcie a pod.

SUVERENITA LEGITIMNEJ ZLOŽKY NAD PERSONÁLNOU ZLOŽKOU INŠTITÚCIÍ

Jedným z hlavných predpokladov demokratickej činnosti inštitúcií socialistickej demokracie je v rámci dialektického vzťahu suverenity ich legitímnej zložky nad personálnou zložkou. Táto suverenita vyplýva zo suverenity vôle ľudu, stlesnenej v legitímnosti, nad vôľou jednotlivcov. Neznamená teda suverenitu vecnej stránky inštitúcií nad ľudskou stránkou, ale suverenitu kolektívnej vôle, rozumu, skúseností, záujmov a potrieb kolektívu nad jednotlivcami, suverenitu intelektu nad vášňami, rozvahy nad unáhlenosťou a pod. Prostredníctvom suverenity legitímnosti je jednotlivec meraný a regulovaný nie iným jednotlivcom, ale ľudskosťou. Dobrovoľné podriadenie jednotlivca legitímnosti nie je otroctvo, ale sloboda. Je to koniec koncov podriadenie seba vlastnému „ja“ umocnenému o rozum a skúsenosti ostatných ľudí. Človek ako subjekt sa tak sám sebe stáva zároveň objektom. Ak je preto personálna zložka inštitúcie, ako aj každý jednotlivec, nútená riadiť sa legitímnosťou, „to znamená“ — ako hovorí výstižne Rousseau¹⁴ — „že je nútená, aby bola slobodná“. Netreba teda mať strach a obavy zo suverenity legitímnosti, ale len z jej nedokonalosti a porušovania.

Suverenita legitímnej zložky nad personálnou zložkou v činnosti socialistic-

¹⁴ J. J. Rousseau, *O spoločenskej smlouvě*, Praha 1949, 27.

kých inštitúcií je hlavnou zárukou toho, že sa v nich nemôže natrvalo zahniezdiť svojvôľa, zneužívanie moci, kult osobnosti, šikanovanie človeka človekom alebo inštitúciou bez legitímneho podkladu, administratívno-byrokratické metódy riadenia sprevádzané dogmatizmom ako priliehavou formou myslenia a pod.

Suverenita legitímnej zložky v činnosti riadiacich inštitúcií a orgánov je zároveň najúčinnějšíou formou riadenia socialistickej spoločnosti ľuďom. Zároveň sa tým vytvára reálny základ pre skutočnú ľudovú politickú demokratickú kontrolu činnosti inštitúcií socialistickej demokracie ľuďom z hľadiska dodržiavania a tvorivého uplatňovania platného systému legitímnych foriem.

Prostredníctvom suverenity legitímnosti sa riadiace inštitúcie stávajú zároveň riadenými. Bez tejto dialektiky vo frekvencii medzi riadiacimi inštitúciami a riadenými objektmi by nebolo možné účinne čeliť odcudzeniu inštitúcií voči ľudu. Ak legitímná zložka vytvára skutočnú a trvalú podstatu socialistických inštitúcií, tak potom personálna zložka a zdravá cirkulácia v nej nemôže znamenať ich pád, ani ich prispôsobovanie vymenenej personálnej zložke. Personálna zložka vždy musí byť podriadená legitímnej zložke, optimálne a tvorivo ju rozvíjať a uvádzať do života. Ak to personálna zložka nechce alebo nie je schopná robiť, treba ju vymeniť. Nonkonformizmus k personálnej zložke nemožno vždy spájať s nonkonformizmom k inštitúcii. Často konformizmus s inštitúciou je spojený s oprávneným nonkonformizmom voči jej personálnej zložke. Toto protirečenie nie je socialistickej demokracii ničím cudzím, ale je hybnou silou demokratického procesu pri kontrole a skvalitňovaní personálnej zložky inštitúcií. Ak sa však prejaví oprávnený nonkonformizmus s legitímnou zložkou inštitúcií, vtedy nestačí skvalitniť alebo vymeniť personálnu zložku, ale sa treba zamyslieť nad oprávnenosťou systému legitímnych foriem.

Zdôrazňovaním suverenity legitímnej zložky chceme podčiarknuť to, že podstata, charakter, cieľ činnosti, ako aj používanie socialistickej moci jednotlivými inštitúciami nemá sa ponechať na jednotlivcov, aj keď sú organizačnými a riadiacimi géniami, ale na systém legitímnych foriem. Génus jednotlivých organizátorov sa má vteliť predovšetkým do zdokonalenia systému legitímnych foriem, do funkcie jeho kontrolóra, „údržbára“, „zlepšovateľa“, a nie do funkcie priameho manipulátora s ľuďmi. Treba si uvedomiť, že tam, kde s ľuďmi nemaniplujú legitímne formy, človek je vystavený nebezpečenstvu nielen rozumu geniálnych i negeniálnych funkcionárov, vedcov a vedúcich, ale aj nebezpečenstvu ich ľubovôle, rozmaru, chůfkam a pod. Ani tí najlepší géniovia nevykompenzujú nedostatky systému legitímnych foriem, ani ho nenahradia. Obdobie „kultu osobnosti“ a jeho ešte prežívajúce dôsledky nás dostatočne poučujú, aké nebezpečné je spoliehať sa pri organizovaní a riadení socialistickej revolúcie a používaní socialistickej moci na „organizátorských a riadiacich géniov“, na geniálnosť väčších a menších vodcov a pod. namiesto budovania a neustáleho zdokonaľovania a dodržiavania systému legitímnych foriem. Ak spoľahnúť na geniálnych vodcov v období príprav a v prvej fáze socialistickej revolúcie, keď pôsobili skutočne geniálne osobnosti, akými boli Marx, Engels, Lenin, bolo znesiteľné a z rôznych objektívnych i subjektívnych dôvodov oprávnené, to neznamená, že z tohto prechodného javu treba robiť zásadu socialistického riadenia

spoločnosti. Suverenitu legitimitnosti demagogicky napádali práve nositelia „kul-
tovských“ praktík, pretože vraj spomaľuje a komplikuje pružnosť uplatňovania
socialistickej moci a cestu k socializmu. V skutočnosti však preto, že im „zväzo-
vala ruky“ pri ich nesocialistických praktikách. Suverénnosť legitímnej zložky
v činnosti socialistických inštitúcií však nevyklučuje, že v určitých podmienkach,
oblastiach, fázach a momentoch nemôže ich personálna zložka zohrať hlavnú
úlohu. Budovať však inštitúcie socialistickej demokracie na personálnej, a nie
predovšetkým na inštitucionálnej zložke znamená koniec koncov sklznúť na
platformu rôznych „teórií vodcov“, „teórií elit“, „teórií kultu osobnosti“ a pod.
Občianska sloboda — to je legítimná sloboda. Jej kritériom, meradlom a ga-
rantom nemôže byť funkcionár alebo inštitúcia, ale len stále sa zdokonaľujúci
systém legítimných foriem.

Domnievame sa, že v celku aj sloboda v nedokonalom systéme legítimných
foriem je lepšia než otroctvo u sebadokonalejších jednotlivcov, pretože moc ob-
medzená aj nedokonalými legítimnými formami je lepšia než neobmedzená moc
v rukách jednotlivcov.

ГРАЖДАНСКАЯ СВОБОДА И ЗАКОННОСТЬ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ

Р. Шима

В результате постоянного роста значения учреждений, организации, планирования, взаимоотношения людей становятся более сложными, менее ясными. Рост субъективного фактора при социализме еще усиливает эту тенденцию. Автор статьи задумывается над тем, какой характер должны иметь, как должны работать и как должны пользоваться социалистической властью учреждения, организации и должностные лица в условиях социалистической демократии, чтобы не отчуждаться от граждан и от своего гуманизирующе-эмансипирующего назначения. Воспрепятствовать такому отчуждению может, по мнению автора, прежде всего законность их деятельности и целей, в интересах которых пользуются социалистической властью.

Автор указывает на содержание, функции и образование социалистической законности. Он подчеркивает принцип научности, гуманности и демократизма социалистической законности, ее динамический и прямой характер. В связи с этим автор подчеркивает прежде всего необходимость общественной критики, ее институционализации и дальнейшего развития.

В дальнейшей части рассматривается суверенитет социалистической законности и недопустимость прерогативы.

В последней части работы автор анализирует отношение между законным и личным элементом в рамках учреждений и организаций социалистической демократии и подчеркивает суверенитет их законного элемента.

Rudolf Šima

As a result of the growing institutionalization, organization, planning and manipulation, inter-human relationships are being reinforced and are becoming more complicated and confused. The growth of the subjective factor in socialism multiplies even further this civilizing tendency.

In his work the author ponders over the character the institutions, organizations and public functionaries should possess and the manner in which they ought to exercise and administer socialist power so as not to estrange themselves from the citizens and from their own humanizing, emancipating mission. The author sees the principal forms of preventing such an estrangement to reside in a consistent legitimacy of their activity and their goals in the interest of which they are called upon to discharge socialist power.

The author points out the contents, function and creation of socialist legitimacy, its dynamic and open character. In this connection he stresses in particular the inevitable urgency of public criticism, its institutionalization and development.

In a further section the author deals with the sovereignty of socialist legitimacy and the inadmissibility of prerogatives.

He devotes the closing part to an analysis of the relationship between the legitimate and the personal component in institutions and organizations (particularly in departmental bodies) of socialist democracy and wells on the sovereignty of their legitimate component over the personal one.

